

moja skepsa u pogledu regionalizama i neologizama. Zato npr. u članku nisam ni spomenuo *rebărce*, premda ga Deanović i Jernej imaju u „Hrvatsko-talijanskom rječniku“) za tal. *costoletta* jer mislim da je etimološki pretijesno vezan uz rebro (što sam i ovdje prigovorio riječima *zarebrica* i *zarebarca*).

Ipak, od svih prijedloga činio mi se hrbat najzanimljivijim. Ali su me brzo „razoružali“ rječnici bilježeći o njemu što sam naveo. Međutim, zahvaljujući tom prijedlogu ušao sam u trag riječi za koju mislim da bi mogla možda konkurenti kao zamjena za *karmenadi*. Skok u „Etimološkom rječniku“ s.v. *hrbat* navodi i

augmentativ te imenice: *hrptina* i veli da je to „svinjsko meso od kičme“. Rekoh, možda, jer i ta riječ ima neke od nedostataka koje sam spomenuo prije raspravljenima. Na pomoć bi joj mogla biti etimološka veza s hrptom (koja bi joj posredno mogla priskrbiti i poznatost), a i to što je bliskoznačnica *karmenadi*. Podsjećam da Rečnik SANU definira *karmenadi* kao „komad svinjskog, telećeg, ovčijeg i sl. mesa s parčetom rebra uz kičmu, hrptenjaču“.*

Marko Samardžija

* Mislimo da time nije rečena posljednja riječ o tom problemu. (Ur.)

OSVRTI

PODRIJETLO TOPONIMA LAŠČINA U ZAGREBU

Problem nastanka ovog toponima nije nov. On se već davno pojavio u lingvističkoj problematici. Obnovio ga je Ljudevit Jonke u jednom članku u kojem je odgovarao na pitanje treba li pisati *GRMOŠĆICA*, *LAŠČINA*, *MEDVEŠČAK*, *PEŠČENICA* ili *GRMOŠĆICA*, *LAŠČINA*, *MEDVEŠČAK*, te *PEŠČENICA* (Jezik, V, str. 30–31). On piše doslovno: „Drugačiji je slučaj s imenicom *Laščina* koju Akademijin Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika etimološki dovodi u vezu s riječju *vlast* i njezinom izvedenicom *vlašćina*, kojoj je 'po svojoj prilici sprijeda otpalo v' (AR V, 917). Kako bi u toj riječi i u štokavskom narječju bio glas *č*, koji je postao od *t*, kažeja po Boraničevu pravopisnom propisu pisati samo *Laščina*, *lašćinski*. Tako piše i Akademijin Rječnik, u kojem inače nalazimo vrlo malo kajkavskih toponima, tako da u njemu uzalud tražimo riječi

Grmoščica, *Medveščak*, *Peščenica*.” Mene je na pisanje ovog članka naveo I. Brabec koji u sada izašloj svojoj knjizi *Sto jezičnih savjeta* (Školske novine, Zagreb, 1983) ponavlja ovu etimologiju ovako: „Treba paziti kod nekih riječi s kajkavskog područja. Znamo da kajkavci ne razlikuju *č* i *ć* ni *šč* i *šč*. Zato se npr. *Medveščak*, *Konjščina*, *Pušća*, *Laščina*, *Laščinska cesta* govore bez razlike u artikulaciji skupa *šč*. Međutim, u pisanju moramo paziti kako su te riječi nastale. Ako je skup nastao od *sk*, pišu se sa *šč*: *Medveščak* (Medvedskjak), *Konjščina* (Konjskina), *Peščenica* (Peseck). Ako je skup nastao od *st*, onda se piše sa *šč*: *Pušća* (pust), *Laščina*, (zapravo *Vlašćina*, riječ je srodna s pridjevom *vlastit*). Zemljopisni nazivi na *-išće*, koji odgovaraju književnim oblicima na *-ište*, pišu se sa *šč*: *Nedelišće*, *Gradišće*.” Dakle, vidimo da se I. Brabec nadovezuje na Jonkeovu etimologiju koju je on izveo iz Budmanijeve opaske u *AR* koji za ovaj toponim kaže samo da je

možda otpalo *v* – sprijeda, ali se mora istaći da Budmani ne kaže da taj toponim dolazi upravo prema *vlast*. Da je Ljudevit Jonke bio pokoleban u svojoj etimologiji, izlazi odatle što on u svom članku „Gušći – guščji, pličići – pličina” (*Književni jezik u teoriji i praksi*, Zagreb, 1965, str. 246–247) kao primjer za *šč* ne ponavlja toponim *Laščina*, premda za *šč* navodi *Peščenica*, *Grmoščica*, *Medveščak*, sve prema navedenom članku iz 1956. Možemo nagađati da ga je netko osobno upozorio da *Laščina* neće biti od *vlast* pa se je pokolebao u ovoj etimologiji. Pokolebati ga je mogao i Vladimir Mažuranić koji u svojim *PRINOSIMA ZA HRVATSKI PRAVNO-POVJESTNI RJEČNIK* s.v. *Vlah* na str. 1585. veli: „Sa značenjem Talijan, talijanski... v. ...Laščina, Laška ulica...”; a s.v. *Laščina* veli: „*Laščina*, ime predjelu grada u Zagrebu. Bio je to posjed crkve; može biti da je postalo ime od adj. *lašt*, *lašć* ..., što spada k *vlasteostvu* kao *vlastina*, *vlastništvo*. Ali kako je onaj kraj negda spadao pod *lašku* (*vlašku*) *ves*, *ulicu*, lat. 'vicus Latinorum', može se pomisliti i na postanje od riječi *vlah*. 'Laščina' bi tač bila 'vas ili ves *vlaška*' (sa značenjem rimska ili latinska). *Latini* spominju se u Zagrebu davno prije privilegija gradskoga, već g. 1198.” Isti pisac (Mažuranić) s.v. *Laška ulica* veli da je bez sumnje od *vlaška ulica* za koju tvrdnju nalazi potvrda iz 1699. gdje stoji *vu Vlaške ulice vu mesnicah biskupoveh stoji*, te iz 1698. gdje stoji da su neke „vještice” bile *vu Vlaške ulice*. Kao što je rečeno, *Latini* se spominju u Zagrebu već u povelji vojvode Andrije iz 1198. Na mjestu današnje *Vlaške ulice* stajala je već u vrijeme prije osnutka zagrebačke biskupije crkva sv. Marije (dakle prije 1093) koja je služila umjesto katedrale biskupu. Sama se *ves* naziva u dokumentima *vicus Latinorum*. Vidi se, dakle, jasno da se ovdje

Latinus poistovjećuje s *Vlah*, odnosno da da je *vicus Latinorum* upravo *Vlaška ulica*. Čitav kraj na istok od katedrale mogao je prema tome za gornjogradske Zagrepčane i za Zagrepčane s terena Kaptola pa i s Nove vesi biti *vlaški kraj*, *Vlašćina*, od *vlaški* sa sufiksom *-ina*, u značenju „vlaški kraj”, „kraj, teren koji pripada Vlasima, Latinima”, „teren gdje stanuju većinom Latini, Vlasi”, za razliku od terena gdje stanuju Slaveni, Hrvati (kompaktno) „*Hospites de vico Latinorum*” spominju se 1244, a ti *hospites* bili su dominij zagrebačkog biskupa. Godine 1334. u raspravi o mitnici veli se: „in villa vicus Latinorum vocatum, apud ecclesiam sancti Anthonii, Zagrabiæ, in villa videlicet venerabilis in Christo patris et domini Jacobi episcopi zagrabiensis et ecclesie sue” (citirano prema N. Klaić, *Povijest Zagreba*, I, Zagreb 1982, str. 320). N. Klaić posve ispravno veli u vezi s ovim *vicus Latinorum*: „Nije isključeno, što više, vrlo je vjerojatno, *Laškoj vesi* pripada od osnutka biskupije i današnja *Laščina*, također teritorij koji je pripadao *Lahima*, tj. kolonistima iz Francuske ili Italije” (o.c., str. 321). Dakako, najvjerojatnije je da se radi o Talijanima, i to Talijanima graditeljima koji su u razno doba od 11. do 14. st. mogli dolaziti zbog gradnje katedrale i drugih sakralnih objekata. Dakle, naziv terena *Laščina* u Zagrebu dolazi od *vlah*, *vlaški*, s gubitkom *v* – kao u *Vlaška vulica*, *Laška vulica*. Pokušaj da se toponim *Laščina* dovede u vezu s pridjevom *vlašći* semantički se baš ne da braniti. *AR* doduše potvrđuje imenicu *vlašćina* u značenju „*proprietas*, posjed, vlasništvo”, ali se ne razabire zašto bi se tako velik teren nazivao samo „*vlasništvo*”. Osim toga u prilog etimologije od *vlaški* govori i neposredna terenska veza toponima *Laščina* s *Laškom ulicom*, današnjom *Vlaškom ulicom*. Kako je ipak dolazilo

to toga da se toponimi *Grmošćica, Laščina, Medveščak, Peščenica* pišu i govore sa *š*, umjesto sa *šč*, teško je odgovoriti. Čini mi se da je posrijedi štokaviziranje kajkavske suglasničke skupine *šč* kao i *Gradišće* u *Gradišće*, *Nedelišće* u *Nedelišće*, *Veliko Trgovišće* u *Veliko Trgovišće* (štok. *trgovišće*, čakavci *trgovišće*), kajk. *iščem*, stok. *iščem/ištem*, što bi bilo svojevrsno čakaviziranje i naslanjanje na čakavski dio štokavskoga dijalekta te i na čakavski gdje također imamo *godišće*, kajk. *godišće* za stok. *godište*.

Što se same *Laščine* tiče, etimologija o kojoj smo ovdje govorili ne treba utjecati na već usvojeni književni lik sa *ć* jer s jedne strane i u štokavskom dijalektu i u književnom jeziku katkada umjesto *sk* dolazi *šč*, a s druge je strane opravdano i prihvatljivo jednostavno i praktično pravilo da se u vlastitim imenima svako kajkavsko *šč* preuzme u književni jezik sa *šč*, kao što je to u Jeziku već rečeno, v. god. XXIII, str. 141, t. 5.

Valentin Putanec

SUZENJE ILI SUŽENJE?

Suzenje je imenica ili naziv koji često nalazimo u okulističkom tekstu, katkad i lektoriranom, npr. u Medicinskoj enciklopediji (2. izd., V/26), pa čak i u rječnicima, npr. Benešić u Hrvatsko-poljskom rječniku (Zagreb, 1949) lik *sūženje* upućuje na *sūženje*.

Zanimljivo je da pri opisivanju očne funkcije upotrebljavamo dva istopisna (homografn) naziva: *sūziti* i *súziti*. Da nismo stavili naglaske, ne bismo ih razlikovali.

Uz glagol *súziti* (učiniti užim) postoji i povratni glagol *súziti se*. Njegovo nam je značenje jasno i bez označenog naglasaka izvan konteksta. Kad kažemo da su se

zjenice suzile, onda to možemo razumjeti i bez stavljanja naglasaka. Glagolska je imenica od *súziti* i *súziti se* – *suženje*.

Drugo je kad se *plače, ispuštaju suze, kad se sūzī*. Za to zbivanje često pišemo *suzenje*, a izgovaramo *sūženje*. Prihvatanjem različite tvorbe tih dviju imenica, tj. *suzenje* od *súziti* i *suzenje* od *sūziti* dobili smo glasovnu opreku: *suzenje* ≠ *suzenje*, ali smo poremetili tvorbeni sustav književnoga jezika što se negativno odražava i na druge glagolske imenice sa sličnim tvorbenim i naglasnim problemima. Glagolska imenica od *sūziti* (ispuštati suze) po sustavnoj tvorbi treba imati isti glasovni lik kao i imenica od glagola *súziti* (učiniti užim), tj. *suzenje*, ali ima drugi naglasak: *sūženje* i tako je opet opreka jasna: *suzénje* ≠ *sūženje*.

Dakako, označivanje tih naglasaka nije potrebno kad je u kontekstu jasno o kojem je značenju riječ, ali ih u govoru svakako moramo ispravno naglašavati bez obzira na to bio naglasak potreban za razlikovanje značenja ili ne bio.

Prema tome valja zaključiti da uz nazive *sūženje* (od *sūziti*) i *suzenje* (od *súziti*) nije potrebno upotrebljavati nesustavni lik *sūženje* (od *sūziti*) radi razlikovanja značenja jer se dvije istopisnice, *suzenje*, razlikuju kontekstom i naglasakom. Kad bi istopisnice–neistozvučnice mogle izazvati nerazumijevanje teksta, tada ih radi jasnoga razlikovanja značenja treba obilježiti naglasakom.

Vladimir Loknar

NAPOMENA UZ PADEŽNU VREMENSKU KONSTRUKCIJU

U najavama pojedinih točaka u programu Radija Zagreb, osobito na drugom programu i osobito u jutarnjim satima, često